

שולחן שמואל

שורשי הלכה וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנו

מרחן השלחן ערוך
והרמ"א

מקרא, משנה, גמרא
ראשונים

השלמת סימני חופה וקידושין

אבן העזר: ס"ג ס"ה קכו-א
חושן משפט: מ"ב מ"ד מ"ט

ניתן לרכוש את הספר:

(א). אצל המחבר (ירושלמי שמואל) פאלפון 054-8456-923. ע"י משלוח בדאר.

(ב). בכתובת: מעלות דפנה 133/3 ירושלים מחיר החוברת 15 ₪. דמי משלוח 15 ₪. תשלום ע"י העברה בנקאית לאחר קבלת הספר בדאר.

S2079395@GMAIL.COM

אה"ע סימן סג: בעילת מצוה וברכתו

ובו ב סעיפים

(כתובות: ז. נידה: סד, סה)

סעיף א: בעילת בתולה בשבת, פרישה לאחר בעילת

מצוה

סעיף א: מותר לבעול בתולה בשבת.

^בהבעול את הבתולה, כיון שבעל בעילת מצוה פורש מיד, ^אאפילו היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה. ^דומיהו אותה בעילה גומר כדרכו באבר חי.

^הואפילו בדקה ולא מצאה דם, טמאה, שמא ראתה טפת דם כחרדל וחפהו שכבת זרע...

הנושאים שבסעיף זה:

[א]. לבעול בתולה בשבת.

[ב]. פרישה לאחר הבעילה.

[ג]. בעל זללא מצא דם.

כדלקמן:

כ"פ שו"ע: מותר לבעול בתולה בשבת.

כ"פ באו"ח (רפ, ב): מותר לבעול לכתחילה בתולה בשבת ואין בו משום חובל ולא משום צער לה.

[א]. לבעול בתולה בשבת

❖ שורשי הלכה

^אכתובות (ז): מהו לבעול בתחלה בשבת? ואמר ליה: אסור. והלכתא: מותר לבעול בתחלה בשבת.

❖ ענפי הלכה

"מותר לבעול בשבת"

ט"ז (או"ח רפ, סק"ב): נחלקו הפוסקים –

• **מסקנת הגמרא** – מותר לבעול בשבת. כ"פ הראשונים. כ"פ הר"ח והט"ז עצמו.

• **אומנם האגודה** – מותר ובלבד שיתכוון לבעול בהטיה (שלא יקרע הבתולים). כ"כ הגהות אשרי.

פת"ש (א) בשם פני יהושע (בק"א למס' כתובות): יש להקל במקום שנהגו להקל (מכמה טעמים, עיין שם), אבל מקום שנהגו להחמיר אין להקל, אלא אם כן אי אפשר להמתין כגון שמוצאי שבת יהיה סמוך לווסתה.

בית שמואל (סד, סק"ה): **מותר לבעול** – היינו שהיה חופה מבעוד יום, שאם היתה נידה מבעוד יום בחופה, תלוי הדבר במחלוקת:

לפי הרמב"ם – שחופה הוי רק יחוד הראוי לביאה, ונמצא שרק בשבת קונה אותה, והדבר אסור (לפי שאסור לקנות בשבת).

ולפי שאר הפוסקים (הרא"ש כתובות פה, ו) – דמהני החופה לקנות (ואין צריך יחוד הראוי לביאה), מותר לבעול בשבת.

שו"ע (או"ח שלט, ה): הכונס את האלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה, לא בשבת ולא בי"ט (וע"ל סי' ר"פ).

משנה ברורה (לב) – טעמו, דבאלמנה וכן בגרושה כיון שהיא בעולה עיקר הקנין לירשתה ולמעשה ידיה היא הביאה ולא החופה ונמצא כקונה קנין בשבת.

[א]. פרישה לאחר הבעילה

❖ שורשי הלכה

בידדה (דו): **מתני'**. תינוקת שלא הגיע

זמנה לראות, וניסת, ב"ש אומרים: נותנין לה ארבע לילות, וב"ה אומרים: עד שתחיה המכה.

הגיע זמנה לראות וניסת, ב"ש אומרים: נותנין לה לילה הראשון, וב"ה אומרים: עד מוצאי שבת, ארבע לילות.

ראתה ועודה בבית אביה, ב"ש אומרים: נותנין לה בעילת מצוה, וב"ה אומרים: כל הלילה כולה.

פרש"י: **ארבע לילות** - לשמש ואפי' רואה אמרינן דם בתולים הוא. **הגיע זמנה לראות** - ולא ראתה. **עד מוצאי שבת** - והיא ניסת ברביעי.

סיכום:

ב"ה	ב"ש		
עד שתחיה במכה	ד' לילות	לא הגיע זמנה לראות	
ד' לילות (עד מוצאי שבת)	לילה	לא ראתה	הגיע זמנה
כל הלילה כולו	בעילת מצוה	ראתה	

שם (סה): רב ושמואל דאמרי תרוייהו: הלכה - בועל בעילת מצוה ופורש. דתניא: חזרו ונמנו בועל בעילת מצוה ופורש. כ"פ עוד אמוראים.

פרש"י: הלכה בועל בעילת מצוה - בין הגיע זמנה בין לא הגיע.

🌀 **שיטות הפוסקים - "ופורש"**

• **רשב"א** (ת"ה ארוך וקצר ב"ז ש"ב ה.) – בועל בעילת מצוה ופורש אפילו בקטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה.

ואף שאין לך מכה גדולה מזו, לא תולים במכה לטהר הדם, דחיישינן שבעל בהטיה

בועל בעילת מצוה ופורש... א"ל ר' אבא לרב
אשי: אלא מעתה - בעל נפש (יחמיר על עצמו)
לא יגמור ביאתו! א"ל: אם כן - לבו נוקפו
ופורש (ובטל כלל מפריה ורביה).

פירש הרא"ש: בועל כדרכו וגומר ביאתו.

ונחלקו האחרונים כיצד פורש:

• **ראב"ד** – ממתין עד שימות האבר ופורש
(כמו במי שפירשה אשתו נידה תחתיו), שאם לא
כן יציאתו לו הנאה כביאתו (ואסור ליהנות
מנידה).

• **והרשב"א** – אין צריך להמתין עד
שימות האבר, שהרי דמיה טהורים וביאתו
מותרת לגמרי אפילו בשעה שהדם שותת.
כ"פ הרא"ש, הרב המגיד בשם המפרשים,
סמ"ג, הר"ן והגמ"י בשם הרמב"ן.

ולא היתה מכה (והדם הוא דם נידה), **ועוד**
שבבתולה יש להחמיר שאינו אלא לשעה.

כ"פ הרא"ש – אלא שהביא טעם אחר. לפי
שבעילת מצווה מסורה לכל ולא הכל בקיאים
בהגיע זמנה לראות או לא. **ועוד** משום שיצרו
של החתן תוקפו. **כ"פ** רש"י, **כ"כ** הר"ן בדעת
הירושלמי, הראב"ד.

• **אבל הרמב"ם** (הלכות איסורי ביאה ה. י"ט)
– רק כשראתה בעודה בבית אביה בועל
ופורש, אבל שאר אופנים פסק כמו שכתבה
המשנה לבית הלל. **כ"כ** ב"י לדעת הר"ף.

ב"י: קי"ל כהרשב"א, ושכן כתבו הראב"ד
והרא"ש – שבועל בעילת מצוה ופורש, בכל
גוונא, כן פשט המנהג.

כיצד פורש?

(שם): רב ושמואל דאמרי תרויהו: הלכה -

אה"ע סימן ס"ה: מצוה לשמוזז זותן וכלה, ודין מת וכלה

ובו ז' סעיפים

(כתובות: ט"ז, י"ז. ברכות: ו. בבא בתרא: ס)

סעיף א: מצוות שמחת חתן וכלה

סעיף א: מצוה לשמח חתן וכלה, ולרקד לפניו, ולומר שהיא נאה

וחסודה (פירוש מן ותשא חן וחסד לפניו (אסתר ב, ז)) **אפילו אינה נאה.**
הגה: ומלינו שרבי יהודה בר אילעי היה מרקד לפני הכלה, ומבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה (דברי הרב) (פ"ק דמגילה ופ' האשה שנתארמלה).

❖ שורשי הלכה

לפניה. כמות שהיא - לפי יופיה וחשיבותה מקלסין אותה. חסודה - חוט של חסד משוך עליה. מכאן אמרו - מדברי ב"ה שאמרו ישבחה. תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות - לעשות לאיש ואיש כרצונו. משרו - משרורים. לא כחל - אינה צריכה כחל. ולא שרק - צבע המאדים את הפנים.

פירש פרישה: כלה נאה - שנאה במעשיה.
כתובות (ז.ז): אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעי, שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה, ואומר: כלה נאה וחסודה.
שב: תנו רבנן: מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי, שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה.

טור: איתא במדרש (פרקי ר"א ז) למה לא אכלו הכלבים כפות של איזבל לפי שהיתה מרקדת בהן לפני חתן וכלה.

פסק שו"ע: מצוה לשמח חתן וכלה,
ולרקד לפנייה, ולומר שהיא נאה וחסודה אפילו אינה נאה.
 הוסיף הרמ"א: ומלינו שרבי יהודה בר אילעי היה מרקד לפני הכלה. ומבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה.

❖ ענפי הלכה

"מצווה לשמח חתן וכלה"

בית שמואל (א): כל הנהגה מסעודת חתן

ברכות (ו): ואמר רבי חלבו אמר רב הונא - כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות, שנאמר: **קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות.**
ואם משמחו מה שכרו? - אמר רבי יהושע בן לוי: זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות, שנאמר: ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי **קולות** (מיעוטו רבים שנים) וברקים וענן כבד על ההר וקל שופר וגו' ויהי **קול** השפר וגו' והאלהים יעננו בקול.
רב נחמן בר יצחק אמר: כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים.

כתובות (ט"ז): תנו רבנן: כיצד מרקדין לפני הכלה?
בית שמאי אומרים - כלה כמות שהיא.

ובית הלל אומרים - כלה נאה וחסודה.
אמרו להן ב"ש לב"ה: הרי שהיתה חגרת או סומא, אומר' לה, כלה נאה וחסודה? והתורה אמרה: מדבר שקר תרחק? **אמרו להם ב"ה לב"ש:** לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו? הוי אומר: ישבחנו בעיניו, מכאן אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות.

כי אתא רב דימי אמר, הכי משרו קמי כלתא במערבא: לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן.

פריש"י: כיצד מרקדים - מה אומרים

אסור ללכת במחול עם הכלה בשבעת ימי המשתה אפילו אינו אוהז בידה ממש אלא בהפסק מטפחת, דשום קריבה בעלמא אסור ואין לחלק בין כלה לאחרת, ודליכא האיזנא מאן דמצי למימר דדמיה עליה ככשורא. ולא אמרו חכמים אלא כיצד מרקדין לפני הכלה ולא עם הכלה. **ואותן בני בליעל ההולכים במחול עם נשים דעלמא עליהם הכתוב אומר יד ליד לא ינקה...** מעונשה של גיהנם וראוי לגעור בהן.

ב. "אפילו אינה נאה"

חלקת מחוקק (א): אבל כשיש לה מום לא יאמר שאין לה מום שזהו שקר גמור. אלא יאמר סתם "נאה".
והמהרש"א - ואינו שקר כיון שהיא נאה וחסודה בעניו, שאם לא כן לא היה נושאה.

וכלה ואינו משמחו עובר בה' קולות (כתובות שם). **וכתב בפרישה** - דוקא מי שנהנה ואינו משמחו הוא עובר אבל מי שאינו שם אינו עובר. **מיהו** לשון הפוסקים שכתבו מצוה לשמח משמע דמצוה שילך לשם וישמח אותם.
הגהות מעשה ניסים (6) - צ"ע על מה סומכים שהולכים מיד אחר הסעודה? **וי"ל** שבמה שאומרים לחתן שהזיווג יעלה יפה נקרא שמשמחים (ספר ראש פינה כת"י).

כתובות (יז): רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד, אמרי ליה רבנן: אנן מהו למיעבד הכי? אמר להו: אי דמיין עלייכו ככשורא - לחיי, ואי לא - לא.
פרש"י: מרכיב לה אכתפיה - את הכלה. **כי כשורא** - כקורה בעלמא שאין אתם מהרהרין עליה.
והביא פת"ש (ב) בשם תורת חיים (ע"ז יז) -

זו"מ סימן מב: שכותבין השטר בכל לשון, ודין אם אין המטבע מפורש בו

ובו טו סעיפים

(ב"ב: קסב, קסה-קסז. גיטין: כא, כב. ב"מ ד, קד. כתובות: קו)

סעיף א: לכתוב שטר על דבר שיכול להזדייף

סעיף א: אין כותבין שטר חוב על דבר שיכול להזדייף, ואם כתבו עליו - פסול אפילו לגבות בו לאלתר.

י. ודוקא שטר חוב, אבל שטר אקנייתא – כשר (ר"ן פ"ב דגיטין).

ז. כל שטר שאינו עשוי כחקנת חכמים, אף על פי שאין טעם לפסלו – פסול, ולכן אם עשה בזמן הזה שטר מקושר – פסול (נ"י ריש פ' ג"פ לדעת הרא"ש). ויש חולקין, והכי קיימא לן (רמב"ן ועוד הרבה פוסקים) (ועיין לקמן סימן מ"ד סעיף א').

הנושאים שבסעיף זה:

[א]. כתיבת שטר על דבר שיבול להזדייף.

[ב]. לגבות לאלתר שטר שיבול להזדייף.

[ג]. לכתוב שטר קניין על דבר שיבול להזדייף.

כדלקמן:

לחוש לזיוף שהרי עדי מסירה לא באין להעיד.

שם (כב): ואמר ר"א - לא הכשיר ר"א אלא לאלתר, אבל מכאן עד עשרה ימים - לא, חיישי' דילמא הוה ביה תנאה וזיפתיה.

✓ **ור' יוחנן אמר** – אפי' מכאן עד עשרה ימים, דאם איתא דהוה ביה תנאי, מידכר דכיר'.

פרש"י: לאלתר – שהביאה לב"ד ביום שנמסר לה להודיע שגרשה היא, כיון דהאידינא הוה בעדי מסירה לא חיישינן לזיוף.

הדין בשאר שטרות

(שם): ✓ **אמר רבי אלעזר** – לא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטין אבל בשטרות לא אפילו לאלתר, דכתיב "ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים" גזרת הכתוב הוא שיהיו שטרות בדבר הראוי לעמוד ימים רבים, ולא מכשרים אפילו לאלתר בדבר הראוי להזדייף.

ורבי יוחנן – אפילו בשטרות מכשירים, והפסוק עצה טובה קמ"ל.

[א]. כתיבת שטר על דבר שיבול להזדייף

שורשי הלכה

הגמרות

גיטין (כא): **מתני'**. ר' יהודה בן בתירא אומר: אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא, מפני שהוא יכול להזדייף, וחכמים מכשירין.

פרש"י: נייר המחוק - יכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכותבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא, דהא עדים נמי על המחוק חתומים. וכן דיפתרא אין מחק שלו ניכר ובגמ' מפרש מאי דיפתרא.

שם (כב): מאן חכמים (דמכשירים)? אמר רבי אלעזר: ר' אלעזר היא, דאמר: עדי מסירה כרתי.

פרש"י: הילכך לא חיישינן שיזיף שאם היה בו תנאי העדים שצריכים לקרוא השטר יזכרו. אבל לר"מ דלא בעינן עדי מסירה יש

ב. "אפילו לאלתר"

סמ"ע (א): פירוש אף שבלאלתר אין לחוש לזיוף, שהעדים זוכרים מה היה כתוב בו, אפילו הכי פסול. **וטעמו** – דבעינן שיהא ראוי להתקיים ימים רבים כדכתיב "ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים".

אבל הש"ך (א) חולק – יש להכשיר, כיון שמהרא"ש (ולא כמו שהבין הטור בדעת הרא"ש) ור"ח ורי"ו נראה שאם בא לגבות מיד **כשר** (בעדי מסירה). וכ"כ הרשב"א, וצ"ע.

"פסול אפילו לאלתר"

ערוך השלחן: ממכל מקום דינו כמלווה בע"פ, ולא כמלווה בשטר, מפני שיכול להזדייף.

[ג]. לכתוב שטר קניין על

דבר שיכול להזדייף

ד"מ (א): כתב הר"ן - דוקא בשטרות העומדים לראיה אבל בשטרי אקנייתא (שקונה בהם) יכול לכותבן על דבר שיכול להזדייף.

ד. כתב נמוקי יוסף (ריש גט פשוט ע"ה. ד"ה גט): כל שטר שאינו עשוי כתיקון חכמים פסול אף על גב דאין טעם לפוסלו כולי האי. ולכן אם עשה בזמן הזה שטר מקושר פסול, הואיל ולא נוהגים בזה כיום (הובא בד"מ א). **וסיים ד"מ** - ועיין לקמן ריש סימן מ"ד דיש חולקין על זה.

[**שם** (מד, א): צריך להחזיר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה... ואם לא החזיר, אין השטר נפסל בכך, **הגה** - ודלא כיש אומרים שהשטר כולו

פרש"י: אלא בגיטין – שאינם עשויים אלא להתירה ויכולה להביא לב"ד לאלתר ויתירה, ושוב אינה צריכה לשטר, דכיון שהותרה יש קול לדבר.

להלכה

• **א. מהרא"ש** - אין הלכה כרבי יוחנן, והני מילי בגיטין אבל בשטרות בעינן שטר שאינו יכול להזדייף. דסתם תלמודא (יא). קתני גבי שטרות "והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף". כ"פ הרי"ף, רמב"ם, הר"ן. **אבל ר"ח** – פסק כרבי יוחנן אף בשטרות.

[ב]. לגבות לאלתר בשטר

שיכול להזדייף

• **ב. הטור** – ואם כתבו שטר שיכול להזדייף פסול אפילו בא לגבות בו לאלתר, ואף שלא לאלתר יכולים העדים להכיר אם הזדייף – פסול. כ"כ הרא"ש, הרי"ף והרמב"ם. **והר"ח** – מכשיר אם בא לגבות לאלתר.

פסק שו"ע כהרא"ש: **א. אין כותבין שטר חוב על דבר שיכול להזדייף, ואם כתבו עליו – פסול אפילו לגבות בו לאלתר** (כמו שפסק הטור כדעת רא"ש הרי"ף והרמב"ם).

ענפי הלכה

א. "שיכול להזדייף"

#**ספר משפט הכתובה** (א, עמ' קנא): ולכן אסור לכתוב הכתובה בעפרון כיון שאפשר למוחקו ולזייפו.

[109]

ש"ך (ב): אפילו חתם עצמו בדבר שיכול להזדייף, אם טען אחר כך לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן. **והתומים** (ב) – לא הוחזק כפרן, שיכול לומר שחתם על דבר שטות והלה מחק השטות וכתב עליו שטר מקנה. כ"ד הנתיבות (א).

"ויש חולקים... ע"ל (מד/א)"

כדי להבין את דעת הרמ"א נקדים ב' נקודות: **(א)**. שטר מקושר: ב"ב (קס.) משנה – גט פשוט (שטר רגיל) עדיו מתוכו, גט מקושר עדיו מאחוריו. פשוט שכתבו עדיו מאחוריו, מקושר שכתבו עדיו מתוכו – שניהם פסולין.

פרשב"ם: מקושר עדיו מאחוריו – כותב שיטה ומניח חלק כשיעור שיטה הכתובה וכופלה על החלק ותופר ואח"כ כותב שיטה ומניח שיטה חלק וכופלה על החלק ותופר וכן הרבה כדי מקום תורף השטר והעדים חתומין מבחוץ.

(ב). **שו"ע (מד/א)**: צריך להחזיר מעינינו של שטר בשיטה אחרונה... ואם לא החזיר לא נפסל (רמב"ן). **הגה** – ולא כ"א שנפסל (הרא"ש).

לפי זה ביאר ש"ך (ג) דברי הרמ"א: הרמ"א הבין שטעם נמ"י שפוסל בשטר מקושר משום דס"ל כהרא"ש לקמן (מד, א) שכל שטר שאינו עשוי כתיקון חכמים פסול אף שאין טעם לפוסלו. **ואם כן** לדידן דלא קי"ל כהרא"ש הוא הדין בשטר מקושר לא קי"ל כהרא"ש, וכשר בדיעבד. ולכן כתב **ויש חלוקים**.

פסק הרמ"א כהר"ן: **וְדוּקָא שְטֵר חוּב, אַבְל שְטֵר אֶקְנִייתָא – כָּשֶׁר.** והוסיף דברי נמ"י: **כֹּל שְטֵר שְאִינוּ עָשׂוּ כְתֻקְנָת חֲכָמִים, אִף עַל פִּי שְאִין טַעַם לְפַסְלוֹ – פְּסוּל, וְלִכֵּן אִם עָשָׂה בְזַמַּן הַזֶּה שְטֵר מְקוּשֵׁר – פְּסוּל** (נמ"י לדעת הרא"ש). **ויש חולקין, והכי קיימא לן** (רמב"ן ועוד הרבה פוסקים) **(ועיין לקמן סימן מ"ד סעיף א')**.

❖ ענפי הלכה

ג. "שטר אקנייתא – כשר"

סמ"ע (ב): פירוש שטר שקונה בו שכותב על הנייר "שדה פלונית מכורה לך" ונותן לו, שאינו עומד לראיה כלל, אלא לאחר שקנה בשטר זה, כותב לו שטר אחר לראיה.

הב"ח: מהפרישה משמע שאפילו אינו כתב ידו של המוכר וגם אין עדי מסירה אלא עדי חתימה כשר בשטר קניין, כיון שאינו עומד לימים רבים.

ולא ידעתי מניין לו חילוק זה.

אמנם הש"ך (ב) – פסק כהפרישה, שזהו דעת הר"ן והרמ"א כאן שאין צריך עדי מסירה וסגי בעדי חתימה כשמודה הנותן שמסרו לבד. כ"כ הט"ז, נתיבות.

"שטר אקנייתא"

.....

סימן מ"ד

סעיף ג: הרחיקו העדים חתימתן מסוף השטר

סעיף ג: ^א אם סיים השטר בסוף שיטה, והרחיקו העדים שיטה שלימה, וחתמו העדים באמצע שיטה שנייה - אין למדין מחצי שיטה אחרונה ומשיטה שלימה שלפניה. הגה: אם נמלא דבר כתוב בחלי שיטה שלפניהם ובשיטה שלפניה.

^ב ודוקא שחתמו העדים זה תחת זה, אבל אם חתמו זה אחר זה, כל השטר פסול, כדלקמן סימן מ"ה סעיף י'.

הנושאים שבסעיף זה:

[א]. הקדמה.

[ב]. הניח שיטה ומחצה בין השטר לעדים.

כדלקמן:

[א]. הקדמה

כדי להבין סעיף זה נקדים כמה דברים:

א. **ב"ב** (קסב): **תניא**: הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב (שהניח ב' שורות בין סוף השטר לחתימת העדים) - פסול (לפי שיכול להזדייף).

ב"י (סימן מה) - דחיישינן שמא יגוז הכל (ויישאר שני שיטין חלק + העדים) ויכתוב בשני שיטין שטר אחר. כ"כ השב"א. כ"פ לקמן (מה-ו).

ב. **לעיל** (מד,א): צריך להחזיר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה, (מפני שאין למדין משיטה אחרונה). וטעמו מפני שאין העדים יכולים לצמצם שיחתמו מיד סמוך לכתב, ויש לחוש שמא הניחו שם כדי שיטה, וכתב המזייף שם מה שירצה. **ואם** לא החזיר - אין

השטר נפסל בכך, אלא שאין למדים משיטה אחרונה.

ג. **ב"ב** (קסג): שטר הבא הוא ועדין בשיטה אחת - כשר (כגון שכתב בשורה אחת "פלוגי חייב לפלוני מנה" וחתמו ב' עדים בזה אחר זה, הכל בשורה אחת). כ"פ בשו"ע (מה-ט).

ד. **לקמן** (סימן נא) יש ספק אם יצאו שתי שטרות שבכל אחת עד אחד על אותה הלוואה האם מצטרפים לחייב הלוואה. ומסקינן שלא מצטרפים.

[ב]. הניח שיטה ומחצה

בין השטר לעדים

❖ שורשי הלכה

שיכתוב לפני חתימה ראשונה "פלוני חייב לי מנה" ויחתוך שורה זו לבד, וכן יעשה לפני חתימה שניה, ונמצא שיש לו שתי שטרות (של שורה) על חיוב מנה שעל כל אחד חתום עד אחד.

אם מצטרפים – אפילו חתמו זה תחת זה פסול שהרי יכול לזייף.

ואם לא מצטרפים – כיון שחתמו זה תחת זה כשר שאין חשש לזיוף. מ"מ לא לומדים משיטה ומחצה האחרונים שמא זייף שיטה עליונה וחזר בו מעניינו של שהשטר בחצי השיטה שאחריה.

ורמ"א (מה- י) הביא דוגמא נוספת: ואם השטר מסיים באמצע השיטה יכולים העדים לחתום עצמן בחצי שיטה הנשארת זה אצל זה ואז למדין מחצי שיטה שלפניהם ומשיטה שעליהם דאין לחוש לשום דבר (ב"י בשם רשב"ץ). **ראה** ציור 3.

סמ"ע (סימן מה) - לפי שמעמידים העדים על חזקתן, שאם לא היה כתוב בחצי הראשון לא היו חותמים בחצי השני כיון שיכול לזייף לעשותו שטר ועדיו בשורה אחת.

הקשה הסמ"ע (שם): הרי כאן פסק הרמ"א שאם חתמו בזה אחר זה פסול לגמרי? **וי"ל**: שכאן מיירי בשטר שידוע שבתחילה עברו העדים וחתמו אחר שורה ומחצה (כנ"ל), ובשעה שבא לגבות רואים שאין רווח (משמע שהוסיפו על השטר, ולכן פסול).

ועל זה כתב המחבר וביארו הרמ"א: שאם העדים חתומים זה תחת זה אז השטר כשר אפילו לטרוף ממשועבדים אלא שאין למדים משיטה ומחצה אחרונים. **ואם** חתומים זה בצד זה – כל השטר פסול, כיון שיכול לזייף, לחתוך שטר העליון ולכתוב בחצי השורה

ב"ב(קסב): איבעיא להו – שיטה ומחצה מאי? ופשטינן – דכשר.

ונחלקו הראשונים:

• **הר"ש בן דוראן** (רשב"ץ בספרו ר"ש בן דוראן) - מהרי"ף והרמב"ם משמע שאם הניח שיטה ומחצה כשר. כ"כ בעה"ט, וכנ"ד הר"י ברצלוני.

• **אבל הרא"ש בפסקיו מחלק:**

אם סיים השטר באמצע השיטה והניח אותה חצי ועוד שיטה שלמה – פשוט שפסול, שיכול לכתוב בחצי מה שירצה ויחזור מעיניו של שטר בשיטה אחרונה. כ"פ שו"ע (מה-י). **ראה** ציור 1.

ואם סיים השטר בסוף השיטה והניח שיטה ריקה, ובשיטה שאחריו חתמו העדים מאמצע השיטה (ראה ציור 2): יש לחלק -

ב. **ואם** חתמו זה בצד זה – פסול, שיכתוב בחצי השיטה הראשונה "פלוני לווה מפלוני מנה" ואחריו העדים. ויחתוך השטר העליון והא שטר חדש של שורה אחת שהשטר ועדיו בשיטה אחת כשר (כמ"ש בהקדמה ג.).

א. **אם** חתמו זה תחת זה – כשר אם שני עדים בשני שטרות אין מצטרפין (כמ"ש בהקדמה ד.), מכל מקום לא לומדים משורה וחצי האחרונות. **כ"פ שו"ע (מה-י).**

סיכום:

ב. **אם** חתמו העדים בזה אחר זה – השטר פסול לגמרי.

א. **אם** חתמו בזה תחת זה - לא נפסל השטר אבל לא לומדים משורה וחצי האחרונות.

חתמו זה תחת זה

ב"י: פירוש שאם מצטרפים יש לחוש

עובי שיטה אחת בין העדים לשרט אין למדים ממנה (דהוי שיטה אחרונה) גם מהחצי אין למדים.

מזבח אדמה (שו"ת תקלו, עמ' מז:): בכתובה יש שמניחים סוף השורה חלק כאשר נגמר העניין, ומתחילים העניין החדש בתחילה שורה הבאה כדי שיראה יפה – לא טוב הדבר.

משפט הכתובה (ע, עמ' רמו) – וכן אסור לכתוב שורה אחרונה באמצע רוחב השורה, כך שנוצר חלל מצד ימין ומצד שמאל.

שלפני העדים "פלוגי לווה מפלוגי מנה" שאז הו"ל שטר ועדיו בשורה אחת דכשר כמ"ש (מה/יא) (וכיון שיכול לזייף פוסלים כל השטר).

❖ **ענפי הלכה**

א. **"אין למדים מחצי שורה וכו"**

ש"ך: כתבו התוס', מרדכי והרא"ש – שטעמו, משום שעדים לא דייקי ומרחיקים שיטה אחת, ולכן כשמרחיקים שיטה וחותרים באמצע שיטה שניה, כיון שאין מרחק אלא

ציורים: נסמן אאאאאא - שורת שטר
שורה ריקה –

מה שכתב	מה שיכול לזייף	
אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאא אאאא מוסיף מה שרוצה מענינו של השטר. עד ראשון עד שני	אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאאאאאאאאאאאאאאא עד ראשון עד שני	ציור 1
אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאאאאאאאאאא (יחתוך למעלה) פלוגי לווה מפלוגי עד 1 עד 2	אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאאאאאאאאאא עד 1 עד 2	ציור 2
אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאא אאאא עד 1 עד 2.	אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאאאאאאאאאא אאאאאאאאאאאאאאאאאאאאאא	ציור 3

.....

*** סיכום חו"מ סימן מ"ד לפי סעיפי השו"ע**

- א.** צריך להחזיר מעניינו של השטר בשיטה אחרונה לפי שאין למדים משיטה אחרונה (ב"ב קסא:). **וטעמו** – שאין העדים יכולים לצמצם לחתום סמוך לכתב ויש חשש שיוסיפו דבר זיוף בשיטה אחרונה (טור והרשב"ם).
- ואם** לא החזיר עניינו של שטר בשיטה אחרונה, נחלקו הראשונים, ומרן והרמ"א: **✓רמב"ן** – השטר כשר אלא שלא לומדים משיטה אחרונה. כ"פ מרן.
- ✓תוס' ורא"ש** – כל השטר פסול. כ"פ הרמ"א.
- **ב"י בשם הגמ"י:** ואם שיטה אחרונה לא סותרת מ"ש למעלה ואין בו חידוש ילמד סתום מן המפורש.
 - **אבל הש"ך** – בכל מקרה לא לומדים משיטה אחרונה.
 - **לא החזיר עניינו** של שטר בשיטה אחרונה, אבל עדיין יש שיטה ריקה.
 - **סמ"ע** – אין לומדים משיטה אחרונה הכתובה.
 - **והש"ך** – דוקא לתוס' ורא"ש (שגזרים הרחיקו אטו לא הרחיקו), אבל לרמב"ם והשו"ע אם עכשיו יש שיטה ריקה לומדים משיטה אחרונה.
 - **ש"ך:** ואף אם אמרו העדים אנו כתבנו שיטה אחרונה ואינה מזויפת, אינם נאמנים להכשיר השטר, והוא רק כמלווה העל פה.
- הגה:** אם שיטה אחרונה לחובת מוציא השטר לומדים ממנה, שודאי לא זייף לחובתו (נמ"י).
- ב.** אם השטר כולו מכתיבת יד המתחייב – לומדים משיטה אחרונה, אבל אם רק החתימה מכתב ידו לא לומדים (ת' הרשב"א).

.....

ניתן לרכוש את הספר:

א. אצל המחבר (ירושלמי שמואל) פאלפון 054-8456-923. ע"י משלוח בדאר.

ב. בכתובת: מעלות דפנה 133/3 ירושלים
מחיר החוברת 15 ₪. דמי משלוח 15 ₪. תשלום ע"י העברה בנקאית
לאחר קבלת הספר בדאר.

S2079395@GMAIL.COM

